

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

МИКОЛАЇВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР ТУРИЗМУ,
КРАЄЗНАВСТВА ТА ЕКСКУРСІЙ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

ПОГОДЖЕНО

Протокол засідання науково-методичної
ради Миколаївського обласного Центру
туризму, краєзнавства та екскурсій
учнівської молоді від 30 травня 2019 року

Голова НМР Т. АНДРІЙЧУК

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ департаменту освіти і науки
Миколаївської облдержадміністрації

08.08.2019 № 429

Навчальна програма гуртка
туристсько-краєзнавчого напрямку

«Юні етнографи»

2 роки навчання

м. Миколаїв – 2019

Пояснювальна записка

Одним із найважливіших проявів національних особливостей народів є їхня традиційно-побутова культура, що створювалась протягом століть. Зазнавши трансформації в новітні часи, вона і нині визначає неповторне обличчя кожного етносу, впливає на розвиток міжетнічних стосунків. Її всебічне вивчення та систематизація має велике пізнавальне та практичне значення, сприяє вирішенню актуальних питань сьогодення. Без формування знань про народну культуру, традиції, поваги до них неможливо розібратися в суті сучасних етнічних процесів, виховати національну самосвідомість, а відтак і справжніх патріотів своєї Батьківщини. Тому особливо актуальною є діяльність у позашкільних установах етнографічних гуртків.

Метою навчальної програми гуртка “Юні етнографи” є ознайомлення вихованців з основами історичної науки етнографії та набуття практичних навичок проведення етнографічних досліджень. Навчання в гуртку дозволить учням глибше вивчити і оцінити багатство, значення матеріальних і духовних цінностей українського народу, накопичених за багатовікову історію. Вивчення етнографії сприяє формуванню історичного мислення, пробудженню потягу до наукових досліджень, стимулює творчі здібності, виховання почуттів патріотизму, бажання зберегти та розвинути кращі національні традиції українців й інших народів нашої держави.

На шляху досягнення зазначеної мети передбачається вирішити наступні завдання:

- ознайомити учнів із термінологічним апаратом етнографічної науки та етапами її розвитку;
- сформуванню знання про етнічний склад, особливості матеріальної та духовної культури населення України та Миколаївської області;
- вивчити особливості сучасних етнічних процесів в державі та регіоні;
- організувати практичну роботу учнів по збиранню та вивченню етнографічних матеріалів, відвідуванню музеїв, етнографічних виставок, роботу в бібліотеках та архівах, зустрічі з майстрами народної творчості та членами товариств національних культур;
- розвивати навички та вміння працювати з різноманітними етнографічними джерелами, готувати та оформляти наукові повідомлення і реферати;
- ознайомити учнів з методами польових етнографічних досліджень;
- формувати у вихованців культуру міжнаціонального спілкування.

Одним із напрямів роботи гуртка є написання учнями рефератів етнографічного напрямку та їх участь у конференціях, конкурсах-захистах, що проводяться на обласному та всеукраїнському рівнях.

Програмою передбачено застосування різноманітних форм і методів подання навчально-теоретичного матеріалу на лекціях, практичних заняттях з урахуванням новітніх освітніх технологій з метою подальшого розвитку творчих здібностей слухачів секцій.

Програма розрахована на два роки навчання для учнів старшого шкільного віку і побудована у 3-х варіантах:

- з 2-х годинним – (72 години в рік)

- 4-х годинним – (144 години в рік)
- 6-ти годинним – (216 годин в рік) навантаженням.

I – й рік навчання передбачає початковий рівень підготовки вихованців

II – й рік - основний рівень.

Протягом першого року навчання гуртківці знайомляться з предметом та розвитком етнографічної науки, з актуальними проблемами етнографії, розвитком матеріальної сфери народної культури українців, вивчають зв'язки етнографії з іншими науками, розглядають найважливіші проблеми етнографії, дослідження етнічного складу населення, походження народів, сучасного стану етнічних традицій, етнічних аспектів сучасного побуту. З цією метою передбачається:

- ознайомити учнів з основними етнографічними зонами України, з чисельністю та територіальним розміщенням українців, етнічним складом населення Миколаївської області;

- з матеріальною культурою українців;

- з народними промислами та ремеслами;

- вивчення традиційного одягу населення України, а також народної кулінарії та медицини.

Протягом першого року навчання учні вивчають методіку етнографічних досліджень. Контроль за здобутими знаннями здійснюється під час проведення практичних занять.

Програма другого року навчання передбачає вивчення народного календаря, українського фольклору, образотворчого мистецтва, основ теорії і практики музейної роботи. Під час занять у гуртку учні поєднують теорію з практикою етнографічних досліджень. Практичні заняття та літні пошукові експедиції передбачають збір етнографічних колекцій, які можуть мати велику наукову і навчальну цінність та стати основою для створення етнографічного музею.

Програмою передбачено проведення ефективної дослідницької роботи, яка дає учням почуття впевненості в своїх силах, в своєму творчому потенціалі, приносить радість від досягнутого..

Підсумком творчої і наукової роботи учнів є створення шкільного етнографічного музею, проведення конкурсів, участь у науково-практичних конференціях, уальний підхід, послідовність і поступовість викладання матеріалу.

Початковий рівень, перший рік навчання
Навчально-тематичний план

Розділ, тема.	Кількість годин								
	Теоретичних			Практичних			Усього		
Вступ.	1	2	2	-	-	-	1	2	2
Розділ II. Проблеми етнографічної науки	3	6	8	2	8	12	5	14	20
Розділ III. Етнографічне районування України	2	4	6	2	4	6	4	8	12
Розділ IV. Матеріальна культура українців.	4	2	8	2	8	12	6	10	20
Розділ V. Народні промисли і ремесла.	2	8	12	8	12	18	10	20	30
Розділ VI. Українська архітектура	2	4	4	6	8	14	8	12	18
Розділ VII. Народний одяг	8	22	24	10	24	32	18	46	56
Розділ VIII. Народна кулінарія	6	8	12	4	10	16	10	18	28
Розділ IX. Народна медицина	2	8	12	4	4	6	6	12	18
Розділ X. Підготовка літньої етнографічної експедиції.	2	4	6	2	4	6	4	8	12
Розділ XI. Літня етнографічна експедиція.	Поза сіткою годин.								
Разом	32	62	94	40	82	122	72	144	216

Зміст програми (1; 2; 2 годин)

Вступ. Предмет, завдання і методи етнографічної науки. Визначення поняття етнографія.

Етнографія (від давньогрецької. «етнос»-наро, «графо»-пишу) – наука про культуру та побут народів світу. Етнографія вивчає етнічний склад населення, походження (етногенез) народів і їх взаємодію, традиції в області звичаїв, культурних надбань, народного мистецтва, процеси сучасної перебудови побуту. Зв'язок етнографії з іншими науками.

Розділ II. Проблеми етнографічної науки
(теоретична частина – 5; 14; 20 год.)

Розвиток етнографічної науки.

Проблеми етногенезу українського народу.

Історичні дані про перші поселення на Україні.

Трипільська культура.

Історія назви «українці», «Україна».

Природа України як характер історичного і територіального утворення.

Класифікація етнічних спільностей народів.

Проблеми етнічного і національного розвитку в сучасну епоху.

Практичні заняття

Проведення екскурсій до краєзнавчого музею. Методи досліджень.

Розділ III. Етнографічне районування України (4; 8; 12 год.)

Теоретична частина.

Характеристика основних етнографічних зон України: Придніпров'я, Поділля, Полісся, Волинь, Карпати, Слобожанщина, Полтавщина, Таврія. Особливості їх розвитку і побутування.

Етнографічні групи українського народу: гуцули, лямки, бейки, поліщуки, черкеси та ін. Діалекти української мови.

Практичні заняття.

Нанести на карту України умовні межі історико-етнографічних районів і території заселення етнографічних груп. Проведення вікторин: «Які етнографічні групи українського народу ти знаєш? До складу якого історико-етнографічного району входить твоє село? Яку назву мали в минулому його мешканці?»

Розділ IV. Матеріальна культура українців» (6; 10; 20 год.)

Теоретична частина

Українці – народ зі стародавньою землеробською культурою.

Техніка обробітку ґрунту.

Сільськогосподарські знаряддя праці: плуг, борона, серп, коса, граблі, вила, тощо.

Транспорт. Засоби пересування. Найдавніші шляхи: Муравський, Чумацький, Соляний тощо.

Практичні заняття

Відвідування музею. ознайомлення з експозицією традиційних видів господарської діяльності місцевого населення. Виготовлення фотографій, малюнків традиційних знарядь праці і ремісничих виробів, записи про їх призначення.

Розділ V. Народні промисли і ремесла на Миколаївщині (10; 20; 30 год.)

Теоретична частина

Народні промисли та ремесла Миколаївщини.

Символіка ремісничих виробів.

Обробка шкіри: кушнірство, чинбарство, шевство, лимарство.

Деревообробні промисли: бондарство, токарство, гребіництво, ложкарство, різьбярство.

Плетіння з кори, лози, соломи.

Обробка вовни й рослинного волокна. Способи обробки льону та конопель. Ткацтво. Типи ткацьких верстатів (горизонтальний – кросна, вертикальний). Перший ткацький верстат в Україні

Гончарство. Традиційні керамічні вироби: кахлі, посуд, дитячі іграшки. Писанкарство. **Обробка каменю.** Каменотеси, шліфувальники, ювеліри.

Українська вишивка. Матеріал і техніка вишивання і гладь, хрестик. Вишивка на Миколаївщині.

Сучасні промисли та ремесла.

Практичні заняття

Знайомство з народними умільцями рідного краю, зустрічі з ними. Збирання виробів. Копіювання орнаментів. Складання альбому "Народні художні промисли рідного краю".

Розділ VI. Українська архітектура. (8; 12; 18 год.)

Теоретична частина

Типи народних поселень.

Селянська садиба, її частини (подвір'я, сад город). Забудова подвір'я.

Житловий будинок, його архітектурно-конструктивні елементи, декоративне оздоблення.

Будівельний матеріал (дерево, глина, солома, природний камінь). Техніка зведення стін (зруб, каркас, монолітні стіни). Форми перекриття даху (двосхилий, на кроквах, накатом, покриття соломою, очеретом, черепицею).

Піч, її розміри, конструкція, інтер'єр житлових приміщень у минулому і сьогодні.

Культові споруди. Малі архітектурні форми.

Практична частина

Складання планів поселення, окремих садиб, будівель. Опитування старожилів про історію поселення. Опис і фотографування будівель та інтер'єрів. Зібрати матеріал про населений пункт (село, район, вулицю). Зробити фотографію найбільш цікавих старовинних і сучасних будівель. Запис обрядів, пов'язаних з будівництвом хати.

Розділ VII. Народний одяг (18; 46; 56 год.)

Теоретична частина

Комплекси традиційного народного одягу. Костюм - важливий компонент матеріальної культури народу. Складові частини костюма: одяг, взуття, головні убори, прикраси.

Жіночий і дівочий одяг. Українська сорочка. Плечовий одяг (свита, кептар, корсетка, кофта, кожушок, сердак, камізелька, контуш, жупан тощо).

Поясний одяг (запаска, спідниці, платки, обгортки і т.д.)

Декоративне оздоблення убрання. Пояси. Дівочі запаски. Запаски заміжніх жінок.

Вбрання голови (стрічки, віночки, хустки, очіпки, рантухи, наліпки, перемітки та ін.). Жіночі прикраси: намисто, дукати, каблучки, сережки тощо. Відмінності між буденним і святковим одягом.

Чоловічий одяг. Сорочка. Плечовий одяг (свита, сіряк, кептар, кожух, кирея, жупан тощо). Поясний одяг (штани, гачі, шаровари). Пояси.

Зачіски. Головні убори (шапки, брилі).

Взуття (чоботи, личаки, постоли). Різниця між повсякденним і святковим чоловічим одягом, елементи народних традицій в сучасному одязі.

Народні мотиви в сучасному одязі.

Практична частина

Виготовлення викройок, фотографування, копіювання орнаментів. Пошук старовинних фотографій із зображенням земляків у традиційних костюмах. Зробити малюнки, викройки–креслення окремих елементів жіночого і чоловічого одягу. Збір колекції традиційного народного одягу, головних уборів, прикрас. Виготовлення прикрас з бісеру, віночків. Майстер-клас по традиційним українським зачіскам.

Розділ XIII. «Народна кулінарія». (10; 18; 28 год.)

Теоретична частина

- Українська народна їжа. Режим харчування та харчові заборони. Застільні звичаї та етикет. Обробка продуктів для тривалого зберігання. Способи приготування їжі. Харчування слов'ян у IX – XII ст.. Основа харчування – мучні і круп'яні страви (пироги, галушки, вареники, пампушки, коржі, гречаники, каші і ін.)

– Овочеві страви (борщ, капуста і ін.);

– Фрукти, лісові ягоди, горіхи. Грибні страви. Олія та використання в традиційній кухні. Молочні страви. М'ясо, види споживання м'яса (птахів, тварин, дичини). Страви з м'яса.

– Риба. Вживання в їжу яєць. Домашні напої

– Посуд для зберігання і приготування їжі.

– Обрядова їжа

– Свят-вечірні страви. Різдвяні страви. 12 обов'язкових страв. (кутя, узвар, хліб, і ін.). Новорічне застільля. На Василя та Маланки (Новий рік). Пироги - обов'язковий атрибут святкового столу.

Обрядова їжа на Масниці;

Харчування під час сиропустного тижня Великого посту. Великодні страви: паска, крашанки, писанки.

- На Русальний тиждень і на Трійцю обрядовими вважаються пироги, коржі, яєчня. На Маковія готували «шулики» - коржі з маком.

- На спаса обрядовою їжею вважались освячені яблука з медом.

- Обрядові страви на день Андрія - випікання калити – обрядового хліба із отвором посередині або «балабушки» - хлібці для ворожіння. Печиво «Миколайчики» на день Святого Миколая.

- Практична частина

Збирання матеріалу про раціон харчування мешканців села (фотографії, малюнки ритуального печива, рецепти традиційних страв з м'яса, овочів, молочних продуктів). Зробити записи обрядових дій, під час виготовлення і вживання ритуальних страв, відомості про обрядове значення їжею, про вживання традиційних страв у наш час. Проводити конкурси народних страв з приготування однієї з традиційних страв українців. Створювати рукописні

збірки кулінарних рецептів минулого та сьогодення, найпоширеніших у своєму районі, селі.

Розділ ІХ. Народна медицина (6; 12; 18 год.).

Теоретична частина

Лікарські рослини та їх використання в народній медицині. Магічна медицина українців. Напрямки магічної медицини (лікування за допомогою магічних замовлянь, дій і предметів лікування чарівним зіллям; третій - поєднання двох попередніх).

Практична частина

Лікувальні властивості деяких трав (ромашки, чистотілу, звіробою, полину, тощо). Збір трав у певний час. Запис рецептів, створення збірок рецептів народної медицини.

Розділ Х. Підготовка літньої етнографічної екскурсії (4; 8; 12 год.)

Методика етнографічних досліджень. .

Теоретична частина

Наукова підготовка і матеріальне забезпечення експедиції. Особливості спостереження, опитування населення, опис предметів, фотографування, зарисовки, копіювання, збирання етнографічних матеріалів.

Практична частина

Складання запитальників, анкет. Підготовка польових щоденників. Набуття навичок фіксування етнографічних матеріалів: фотографування, складання планів, малювання.

Основний рівень – другий рік навчання Навчально-тематичний план

Розділ, тема	Кількість годин								
	теоретичних			практичних			усього		
Вступ	1	2	2	-			1	2	2
Розділ І. Фольклор як одна з галузей національної культури	10	20	30	16	32	48	26	52	78
Розділ ІІ. Народний календар свят	4	6	8	8	16	32	12	32	40
Розділ ІІІ. Родинно – побутові свята, традиції і обряди	4	6	8	6	14	28	10	20	36
Розділ ІV. Громадський побут	2	4	6	3	6	8	5	10	14

Розділ V. Народне образотворче мистецтво	6	8	10	4	12	16	10	20	26
Розділ VI. Релігійні вірування	2	4	6	3	6	4	5	10	10
Розділ VII. Матеріальна і духовна культура різних народів України	1	2	3	2	6	7	3	8	10
Літня етнографічна експедиція	Поза сіткою годин								
Разом	30	52	73	42	92	143	72	144	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ

Поняття фольклору. Визначення фольклору. Своєрідність народної творчості. Усність творення і побутування творів.
Роль пам'яті для розвитку фольклору.
Колективність творчості і її форми.

Розділ I. Фольклор як одна з галузей національної культури (26; 52; 78 год)

Теоретична частина

Ознаки фольклору: усність, анонімність, колективізм, варіантність, соціальна сутність фольклору. Національна самосвідомість фольклору і її конкретно-історичний характер. Відображення народного побуту у фольклорі. Образ рідної землі, патріотичні мотиви. Система фольклорних жанрів.

Класифікація усної народної творчості. Жанри фольклору: твори етнічного жанру (думи, легенди, казки, перекази). Календарно – обрядовий фольклор. Види календарно-обрядового фольклору: колядки, щедрівки, веснянки, купальські, русальні, хороводні ігри та пісні тощо.

Пісенна творчість

Теоретична частина

Історичні пісні. Типи персонажів: ідеальний народний герой та його антиподи. Зображення народу. Жанрові різновиди: епічні, лірико-епічні.

Соціально – побутові пісні.

Козацькі пісні: сюжети і тематика Характер історизму. Поетичний стиль, символіка.

Гайдамацькі, чумацькі пісні, рекрутські і солдатські (історична обумовленість явищ. Темі, сюжети, стиль)

Чумацькі – давні традиції чумакування на Україні. Зображення чумацького життя в дорозі.

Рекрутські пісні – історична обумовленість явища. Теми, сюжети, стиль. Тематика: проводити рекрутів, тяжка солдатська служба на чужині.

Родинно – обрядовий фольклор – Весільні пісні – їх зв'язок з обрядом.

Відображення історії, побуту, звичаїв і вірувань народу. Весільний обряд як драматична дія.

Види весільних пісень: власне обрядові, ліричні, гумористичні. Величальна, дидактично – повчальна та естетична функції весільних пісень.

Композиція, образна система, стиль весільних пісень. Твори малих жанрів: приказки і прислів'я як одне з джерел вивчення світогляду народу та художнього мовлення на побутовому рівні.

Практична частина

Збирання фольклору. Збирання і вивчення календарно-обрядової поезії. Створення рукописних збірок: «Весільні пісні Миколаївщини». Збирання та запис творів малих жанрів фольклору приказок, прислів'їв. проведення конкурсуна краще знання колискових, забавлянок, пестушок, прислів'їв, загадок, скоромовок.

Народна драма

Теоретична частина

Визначення драми як роду і жанру.

Форми драматичного дійства. Зв'язок драматичного дійства з народними обрядами та іграми. Імпровізаційні форми народної драми, зароджені спонтанно у побуті (ярмаркові сцени, діалоги на миру тощо).

Драматичні дійства за обрядами та іграми: «Коза» і «Маланка».

Вертеп. Форми вертепу: ляльковий, «живий», комбінована драма. Образність, стиль Вертепу.

Сюжети і персонажі. Гострота соціального конфлікту в народних драмах, їх сатиричне спрямування. Гумор. Традиція та імпровізація.

Практична частина

Методика фольклорних досліджень. Стаціонарні та експедиційні дослідження. Методи збирання фольклорних творів: суцільний та вибіркового. Збирання та запис вертепних вистав.

Розділ II. Народний календар свят (12; 32; 40 год)

Теоретична частина

Звичаї, традиції, обряди.

Обрядово - звичаєва сфера, прикмети й ознаки, по яких розрізняється народ в сучасному і в історичному минулому.

Традиції, звичаї, обряди й свята - неписані закони, якими керуються в щоденних найбільших всенародних справах. Українські календарні традиції, звичаї і обряди – обереги української національної ментальності.

Практична частина

Записи сценаріїв, підготовка та проведення народних календарних свят (Різдва, Нового Року, Водохреща, Великодня, Трійці, Івана Купала, Петра і Павла, Спаса, Андрія, Миколая).

Розділ III. Родинно – побутові свята, традиції і обряди (10; 20; 36 год.)

Теоретична частина

Сім'я, регламентовані традиціями обов'язки членів сім'ї. Еволюція сімейно-шлюбних стосунків. Виховання дітей у сім'ї. Утвердження родинних стосунків найвищих життєвих цінностей. Їх зміст і характер. Родовідні традиції, притаманні українській нації.

Практична частина

Збір та записи сценаріїв весільних обрядів, підготовка та проведення весільних обрядів (Викуп нареченої, Дівич-вечір, розплетення коси, бгання короваю тощо). Збирання та записи обрядів, пов'язані з народженням дитини. Характеристика фольклорного зразку за схемою (символічне значення, подія, зображена в тексті, учасники дійства, хто міг брати участі в дійстві, визначення жанру).

Розділ IV. Громадський побут (5; 10; 14 год)

Теоретична частина

Громадський побут в Україні. Самоврядування, судове право, норми звичаєвого права, взаємодопомога (толока). Вечорниці (досвітки) парубоцькі і дівочі громади. Дозвілля дітей та молоді. Народні ігри, іграшки. Етикетна культура українців.

Практична частина

Збирання матеріалів. Бесіди зі старожилами, запис спогадів про сільські звичаї, запис сценаріїв вечорниць та їх проведення. Виготовлення іграшок. Організація та проведення народних ігор.

Розділ V. Народне образотворче мистецтво (10; 20; 26 год.)

Теоретична частина

Декоративне оздоблення побутових предметів, одягу, житла. Орнамент, стилі і види орнаментів (геометричні, рослинні, зооморфні мотиви).

Різьблення по дереву, художня обробка металу, шкіри, кістки, народна скульптура. Писанкарство.

Декоративні розписи (на папері, меблях, склі). Вишиті і ткані орнаменти.

Практична частина

Копіювання орнаментів. Розпис писанок, освоєння основних технік, оздоблення предметів побуту (розпис глечиків, тарілок, пляшок, банок) Виявлення характерних рис народної творчості свого села /району, міста, області/.

Розділ VI. Релігійні вірування (5; 10; 10 год.)

Теоретична частина: Міфи наших предків. Сонцепоклонство давніх українців. Очищувальна сила вогню. Вода і її культ у древніх слов'ян.

Українська демонологія. Домовик – охоронець родини. Піч – родинний вівтар, де знаходяться боги родинного вогнища.

Практична частина. Збирання та записи міфів, легенд, переказів, заговорів, заклять та інших фольклорних творів, що відображають релігійні вірування.

Розділ VII. Матеріальна і духовна культура народів України (3; 8; 10 год.)

Теоретична частина:

Чисельність і географічне розміщення народів в Україні: східно-слов'янські народи – білоруси, росіяни; західні і південні слов'яни – поляки, чехи, словаки, болгари, греки, молдавани. Основні галузі господарської діяльності у минулому. Особливості кулінарії, традиційні та обрядові страви. Свята, звичаї, традиції, обряди.

Практична частина. Записи фольклорного матеріалу, збирання та записи кулінарних рецептів. Збирання та записи сценаріїв свят та обрядів різних народів, які мешкають на території Миколаївської області.

Прогнозований результат.

Вихованці мають знати:

- Предмет і об'єкт етнографії.
- Актуальні проблеми етнографії.
- Зв'язок етнографії з іншими науками
- Про розвиток матеріальної сфери народної культури.
- Про культури та побут різних народів.
- Про звичаї, традиції, обряди українського народу.
- Про матеріальну та духовну культуру українців.
- Методику етнографічних досліджень.

Вихованці мають вміти:

- Проводити етнографічні дослідження.
- Збирання етнографічного матеріалу, методом опитування населення, спостережень.
- Складання запитальників, анкет, планів.
- Фіксувати етнографічні матеріали: фотографування малювання.
- Вести польові щоденники.

Вихованці мають набути досвід:

- Підготовки етнографічної експедиції.
- Рішення організаційних питань, а саме:
 - Скласти програму пошукової роботи;
 - Визначати тему і завдання, дослідницьких робіт, маршрут, конкретні завдання і обсяг робіт для кожного гуртківця
 - Методики етнографічних досліджень, фіксації фольклорних матеріалів.

Література

1. А.Пономарьов. «Українська етнографія» (курс лекцій) = К.. Либідь, 1994
2. Борисенко В. К. Весільні звичаї та обряди на Україні. – К.: Наукова Думка, 1987
3. Булашов Г. О. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. – К.: Довіра, 1992
4. Волошин І. О. Джерела народного театру на Україні. – К., 1960
5. Воропай О. Звичаї нашого народу. – К., 1992
6. Григорев. Історія України в народних думках та піснях. - К.: Веселка, 1993
7. Грицай М. С. Українська драматургія Х\ІІ – Х\ІІІ ст. – К., 1974
8. Довженок Г. В. Український дитячий фольклор. – К., 1981
9. Етнографія України за редакцією д.і.н проф. С.А Макарчука Львів, вид. «Світ» - 1994
10. О.Ф. Ковальова «Українська народна творчість південного прибужжя» Миколаїв, вид. «Іліон» - 2006 р.
11. Климець Ю. Купальська обрядовість на Україні. – Л., 1990
12. Культура і побут населення України. –К., 1991
13. Курачкін О. В. Новорічні свята українців. – К., 1978
14. Лавров Ф. У. Посібник записувача народної поетичної творчості. – К., 1957.
15. Марковський Є. Купальська обрядовість на Україні. – Л., 1929
16. Савушкина Н. И. О собирании фольклора. – М., 1974
17. Скуратівський В. Т. Берегиня. – К.: Радянський письменник, 1989
18. Чубинський П. П. Календарь народных обычаев и обрядов. – К.: Музична Україна, 1993